

2018 – 3

HOLLANDS Maandblad

Arnon Grunberg

Jabik Veenbaas

Maarten Doorman

Iris Le Rütte

Eva Maria Staal

Marieke Lucas Rijneveld

Ton Rozeman

Margriet de Koning Gans
OVER BAUHAUS EN BUCHENWALD

HOLLANDS Maandblad

INHOUD NO. 3 – 2018

negen-en-vijftigste jaargang • nummer 844
maart 2018

Opgericht in 1959 door K.L. Poll.

www.hollandsmaandblad.nl

Redactioneel – Deze maand

Arnon Grunberg – Davose notities

Marieke Lucas Rijneveld – Gedichten

Margriet de Koning Gans – Bauhaus en Buchenwald

Froukje van der Ploeg – Gedichten

Eva Maria Staal – Zo verschrikkelijk te laat

Jack Druppers – Vaders en zonen

Maarten Doorman – Gedichten

Florus Wijsenbeek – A bit fishy outside Europe

Iris Le Rütte – Gedichten

Ton Rozeman – Moederdag

Jabik Veenbaas – Gedichten

Basje Boer – Dierentuin

Paul van den Hoven – Gedicht

Tekeningen Frank Dam

Auteurs in dit nummer

Colofon

Deze maand

Een maand met verkiezingen is niet alleen een onderhoudende maand, maar ook een leerzame maand. Tegen de tijd dat u dit leest, heb ik misschien alweer enige spijt over mijn electorale keuze, en het is niet uit te sluiten dat u na het triomfantelijk gejuich der overwinnaars worstelt met hetzelfde gevoel. Ik heb echter geen enkele spijt over de korte tijdspanne waarin ik mij verdiepte in de gemeenteraadsverkiezingen als cultuurverschijnsel. En dan bedoel ik niet de democratische handeling als zodanig, want die is – ongeacht de uitslag – altijd opbeurend om te zien, maar wel de daaraan voorafgaande op schrift gestelde beloftes waarmee de politieke partijen de kiezers proberen over te halen hun vakje rood te maken.

Ooit dient er een historicus op te staan die deze verkiezingsbeloftes in een *longue durée*-perspectief analyseert. Het is in elk geval een tijd geleden dat men begrijpelijke teksten kon lezen als ‘Hogere lonen, lagere belastingen!’. Dit keer moest ik mij daarentegen het hoofd breken over de slogan ‘Goed klimaat. Deze partij krijgt het voor elkaar’. Zou deze landelijke partij inderdaad menen wij zo lichtgelovig zijn, dat zulks op gemeenteniveau ‘voor elkaar’ te krijgen is? En was het dan niet jammer dat deze zelfde partij het plan van een andere landelijke partij steunde om ‘meer barbecuefaciliteiten’ in de gemeentelijke parken aan te leggen, alsook het project van weer een andere landelijke partij mogelijk maakte om de gemeente te verwarmen met houtsnippers die worden aangevoerd in containerschepen vanuit China? En had deze partij niet een electoraat dat behoort tot de Nederlanders die het frequentst in een vliegtuig stappen voor een welverdiende tussendoorvakantie? Ik weet het, dit zijn de paradoxen van het moderne leven, maar de twijfel knaagde duchtig aan mijn goedgelovigheid.

Het getob deed mij nogal terugverlangen naar de tijden van ‘Hogere lonen, lagere belastingen!’. Terwijl ik bladerde door verkiezingsprogramma’s met verbluffend enigmatische titels als *Kansen voor alle inwoners* en *Stad voor iedereen* en *In verbinding met de samenleving* en *Een waardevol verhaal*, becroop mij zelfs het besef dat de moderne gemeentepolitiek te ondoorgroendelijk voor mij is. Een land waar de politiek zich druk maakt over ‘barbecuefaciliteiten’, is een gelukkig land – niet voor niets meldde het Centraal Bureau voor de Statistiek kort voor de verkiezingen op ‘de internationale dag van het geluk’ dat negen van de tien volwassen inwoners in Nederland ‘gelukkig’ zegt te zijn, tegenover drie van de honderd ‘ongelukkig’.

Ik weet niet of dat rekenkundig klopt, maar in dit perspectief is het wel te begrijpen dat de Nederlandse media zo stilletjes waren toen deze maand de oorlog in Syrië het achtste jaar inging. Iets zegt me dat die internationale dag van het geluk daar nog niet bij iedereen bekend is, nu de teller er op een half miljoen doden staat, nog veel meer gewonden en miljoenen vluchtelingen. Die Arabische lente, daar waren wij heel erg voor, maar nu niemand meer vrolijk met zijn mobieltje zwaait, is de zaak te ingewikkeld, te onoplosbaar en te verstorend voor de opgewekte welvaartstoon die ons dagelijks geluk de ondraaglijke lichtheid van barbecuefaciliteiten als politiek strijdpunt geeft. – BB

Davose notities

door Arnon Grunberg

– 1 –

Mijn eerste, echte kennismaking met Davos, een bergdorp in Zwitserland, vond plaats toen de overbuurvrouw van mijn moeder me jaren geleden vertelde dat ze altijd met haar ouders naar Davos ging en dat haar vader een hekel had aan mensen die het hadden over ‘Davo’. Zeiden mensen ‘Davo’, dan antwoordde haar vader volgens haar geringschattend: ‘Ja, ja, da wo’s schön ist.’ Volgens haar vader waren er ook veel mensen die niet wisten hoe ze het woord ‘entrecote’ moesten uitspreken en ook aan dergelijke mensen had hij een hekel. ‘Davo’ en ‘entrecote’, daaraan werden de nieuwe rijken herkend, die wel geld hadden maar niet wisten hoe het hoorde.

Sociale etiquette en klasse: onze geheime hobby. De exclusiviteit dient gewaarborgd te blijven.

– 2 –

De toverberg had ik nog niet gelezen, maar dat betekende geenszins dat ik niet naar Davos mocht. Je kunt dingen ook in een andere volgorde doen – en wat is de juiste volgorde? Van Thomas Mann stond mij vooral Felix Krull bij, omdat mijn ouders graag over *Hochstaplers* hadden gesproken. Zo had mijn moeder een oom die was vergast, maar dat weerhield haar er niet van hem liefdevol belachelijk te maken. Deze oom was anders dan zijn broers erg arm, maar hij zon, zoals veel mensen, op manieren om rijk te worden. Tijdens een diner aan de vooravond een of ander joods feest schijnt hij gezegd te hebben: ‘Ik heb het. Een knopenfabriek!’ Hij wilde een knopenfabriek beginnen, maar ook dat

liep op niets uit en daarna werd hij vergast. Deze anekdote werd altijd in het Duits verteld. En de beste man werd *Knopffabrik* genoemd, soms ook ‘de Hochstapler.’ Ook werd weleens tegen mij gezegd: ‘Als je zo doorgaat, eindig je zoals die Knopffabrik.’ Waarmee mijn ouders vermoedelijk bedoelden dat ik in bittere armoede zou leven en dan tijdens dinertjes van familieleden en vrienden ideeën zou spuien over eenzelfde soort noodlottige ondernemingen als de knopenfabriek.

Mijn vader noemde mij ook wel eens een Hochstapler. Ik wist eigenlijk nooit precies wat dat was. We hebben met een fantast te maken, zoveel is zeker, een *social climber*, die in sommige gevallen – maar niet noodzakelijkerwijs – de grenzen van het betamelijke opzoekt. (Vergeleken met het woord Hochstapler klinkt ‘oplichter’ zo gewoontjes.)

Het noodlottige einde van de Hochstapler zit al in het woord besloten.

lees meer in het nieuwe nummer

Om de magerte tegen te gaan

Marieke Lucas Rijneveld

Ze belde: of het gedicht me goed zat vandaag, en ik klaagde maar wat over de vuile ramen, de platgedrukte bromvliegen, het brood dat niet smaakte, maar de magerte tegen moest gaan, somde alles op wat ik had gegeten, en ze zei: ja, ja, maar het gedicht, hoe zwaar is dat?

Was het niet eerlijk geweest als ik had opgebiecht dat het gedicht nog geen massa had, dat het zo licht was als de afgebroken vleugeltjes van de vliegen die aan mijn duimen kleefden, het gewicht van een kort leven, dat het te weinig vlees om het lijf had en dat het pas de juiste zwaarte kreeg als

zij het afkeurde, als het haar stil maakte aan de andere kant van de lijn. Ik vroeg haar naar de kerk en naar vader, naar broers, naar het hout in de kachel en op zondagmiddag een autorit door de polders: vader kent ieder paard, iedere gans en koe bij soort, zoals hij alle leerlingen uit zijn hoofd

weet en een slechte of goede jeugd. Hij kent de bomen waar hij me uren in liet zitten als van bovenaf de hoogte me ineens duizelde. Later kapte hij ze om in de hoop dat ik ook viel. Al wakker vraagt hij steevast welk dagdeel het ook is, in zijn bijzijn heb ik nooit leren slapen. Gaat het weer over ons? Alles

wat ik schrijf gaat over jullie, alles wat ik niet schrijf ook, en het gedicht krijgt vanzelf vorm zoals jullie een vorm kregen toen ik werd geboren, ineens was er leven waarvoor je moest zorgen, hoe schrijf je een gedicht als je niet weet hoe je moet beginnen, als je de angst van de eerste zin hebt overwonnen.

lees meer in het nieuwe nummer

Bauhaus en Buchenwald

Het stille protest van schreefloze hoofdletters

door Margriet de Koning Gans

Bijna honderd jaar geleden werd Bauhaus in Weimar opgericht. Dat gebeurde toen de Duitse architect Walter Gropius in 1919 de Belgische architect-schilder Henry Van de Velde opvolgde als directeur van de Großherzoglich-Sächsische Hochschule für Bildende Kunst en deze kunsthogeschool samen met de Grossherzoglich-Sächsische Kunstgewerbeschule liet opgaan in het nieuwe Staatliches Bauhaus Weimar. Zijn theoretische en praktische programma behelsde een versmelting van plastische kunsten, ambachtelijke techniek en industriële vormgeving. Al snel evolueerde Bauhaus vanuit dit programma onder sterke invloed van de Nederlandse kunstbeweging De Stijl (Theo van Doesburg gaf in Weimar privélessen) van expressionisme naar modernisme en functionalisme. De rest is geschiedenis. Mede dankzij docenten als Johannes Itten, Paul Klee, László Moholy-Nagy, Oskar Schlemmer en Wassily Kandinsky werd de academie voor kunst & architectuur tot een cultuurbegrip, vooral op het gebied van (interieur-)architectuur.

In 2009 werd de geboorte van de belangrijkste Duitse cultuurstroming uit de twintigste eeuw al herdacht in Weimar, in Dessau (waar Bauhaus in 1925 uit ruimtenood naartoe verpaste) en in Berlijn (waar Bauhaus in 1932 onder druk van de nazi's naartoe verhuisde). Kennelijk kon men niet wachten tot het eeuwfeest. Op diverse plaatsen werden tentoonstellingen ingericht, zoals in Dessau, waar het functionalisme in de architectuur van Bauhaus werd belicht, en in de Gropiusbau te Berlijn, waar met het tonen van Bauhausmeubilair en Bauhaus-keukenontwerpen werd beklemtoond dat IKEA de legitieme erfgenaam van Bauhaus is. Dit Zweedse concern heeft immers verwezenlijkt wat de

doelstelling van Gropius en de zijnen was: een lichte, hygiënische, multifunctionele leefomgeving, voor iedereen betaalbaar en tot in de kleinste woningen toepasbaar. De gedachte van Bauhaus was dat een prettig interieur mensen gelukkiger maakt en dat daardoor vanzelf een betere wereld zou ontstaan. Zo ver was het nog niet toen de beweging in 1933 door de nazi's werd ontbonden.

De derde tentoonstelling was in Weimar, waar in het Neues Museum Weimar, een monumentaal, laatnegentiende-eeuws gebouw, de rol werd belicht van Franz Ehrlich (1907-1984), een tot dan toe vrijwel vergeten exponent van de stroming. Ehrlich had aan Bauhaus les gehad van onder anderen Klee, Schlemmer en Kandinsky, en was er opgeleid tot graficus, meubelontwerper en architect, waarna hij een tijdland nauw samenwerkte met Gropius. Toch kennen weinigen zijn naam nog, waarschijnlijk omdat hij in de nazitijd niet naar het westen is gevlucht (hij zat van 1934 tot 1945 gevangen, deels in concentratiekampen, deels als 'arbeitsverpflichtete' in het SS-Baubüro, deels als soldaat in 'Strafbatalion 999'), en omdat hij na de oorlog als communist in de DDR is gebleven, waar hij carrière maakte als architect en meubelontwerper. Ook was hij tussen 1954 en 1975 informant voor de Stasi, waarschijnlijk vooral om gemakkelijker opdrachten te kunnen krijgen, want zijn grappen over de DDR-machthebbers en zijn meervoudige dreigementen de heilstaat te ontvluchten, maakte de Oost-Duitse Inlichtingendienst zo wantrouwig, dat hij ook zelf permanent werd geschaduwd, en dat zijn informantstatus na twee decennia werd beëindigd.

lees meer in het nieuwe nummer

Zo verschrikkelijk te laat

door Eva Maria Staal

In de auto had mijn dochter haar hand even op mijn knie gelegd. Voor haar doen een groot gebaar, ze houdt niet zo van fysiek contact. Samen tuurden we tussen de ruitenwissers door op de weg. Een kleverig gordijn van motregen wilde maar niet opzij. Toen we diep de parkeergarage inreden, viel de radio weg. We stapten uit. Je kon binnendoor de hal van het ziekenhuis bereiken.

Binnen zei ze: ‘Als je het graag wilt, ga ik mee naar boven hoor.’

Ik schudde mijn hoofd: ‘Maar erg lief,’ zei ik.

Het was stil, we waren de enige bezoekers. Toen ik in de lift tegen de achterwand leunde, zag ik hoe ze naar de stapel dienbladen slenterde, naast de gebaksvitrine en de koffiekopjes.

Mijn broer Bart en ik hadden niets afgesproken over het bezoek. Misschien zaten hij en mijn moeder ook aan mijn vader’s bed. Maar toen ik de kamer binnen liep, lag hij alleen. Hij ademde nog. Ik betrapte mezelf erop dat ik daar het eerst naar keek.

De stilte die om hem heen hing, was zo zwaar, dat ik graag een plaatje had opgezet. Van Art Tatum of Frank Sinatra, die volgens mijn vader ‘God en de Zoon’ genoemd mochten worden.

Na een tijdje ging ik naast het voeteneinde van het bed zitten op zo’n houten klapstoel voor bezoekers.

Ik had mijn vader nog niet aangeraakt. Vanaf de klapstoel staarde ik naar hem en nam een voorschot op zijn dood door me voor te stellen hoe ik me zou voelen als hij er niet meer was. Vrij. Ik schrok van de snelheid waarmee ik dat zeker wist, en mijn schuldgevoel verdween pas toen ik me bedacht dat ook hij bevrijd zou zijn. De opluchting zou wederzijds zijn. We zouden van elkaar verlost zijn. Dat was, dat was...

Ik tuurde naar de leervlekken op zijn hoofd en naar die belachelijk diepe oogkassen. Zoekend naar het geringste kenmerk waardoor hij weer een beetje op mijn vader zou gaan lijken, of desnoods op die ere-divisiekeeper met semi-landelijke bekendheid, die hij ooit was geweest, maar die ik me nauwelijks kon herinneren. Lag een coma comfortabel? Waar moest ik op letten als ik dat wilde weten? De verpleegsters hadden ons de doorligplekken op zijn rug laten zien, en de pijn daarvan leek me zo gruwelijk, dat ik me niet kon voorstellen dat een coma die onderdrukte.

Omdat het nagenoeg onmogelijk was geworden hem een schone pyjama aan te doen, droeg hij een papieren ziekenhuisjurk, die met lintjes bij elkaar werd gehouden. Mij leek dat nogal koud, maar omdat er nu eenmaal niets aan gedaan kon worden verdrong ik mijn zorgen daarover, en prentte mezelf in dat mijn vaders eeuwige temperament hem ook nu warm hield.

lees meer in het nieuwe nummer

A bit fishy outside Europe

Ver voor de Brexit had je al de Groenxit

door Florus Wijsenbeek

Een jaar geleden schreef ik in dit blad dat de Brexit niet door zou gaan. Vooralsnog lijkt ik daar geen gelijk in te krijgen, alhoewel oud-premier Tony Blair en de Britse Liberalen ervoor ijveren om nog een tweede referendum te bewerkstelligen, en zelfs Nigel Farage van de Brexit-partij UKIP daar ook wel voor voelt (overigens vanuit geheel tegengestelde overwegingen). Volgens een recente enquête van *The Guardian* wil 47 procent van de Britten zo'n tweede referendum, tegen 34 procent die er niet van gediend is (terwijl 19 procent geen mening heeft). Volgens diezelfde enquête zou nu 51 procent van de Britten stemmen voor 'blijven', maar omdat de marge zo gering is (en de houding van de 'remainers' en de 'Brexiteers' duidelijk polariseert), klinkt de roep om een tweede, duidelijker referendum niet langer heel besmuikt (hoewel de Conservatieven en Labour er helemaal geen zin in hebben, omdat beide partijen tot op het bot verdeeld zijn over Europa). Dat tweede referendum zou dan liefst nog moeten plaatsvinden voordat, in maart 2019, de uiteindelijke onderhandelingsresultaten tussen het Verenigd Koninkrijk en de EU eenmaal bekend zullen zijn,

Zo ver is het echter nog lang niet. Er liggen nog heel wat voetangels en klemmen op het pad naar een scheiding *à l'amiable*, en de ene stap vooruit, lijkt telkenmale te worden gevolgd door twee stappen achteruit in de mist waar de onmogelijke politieke verhoudingen in het Verenigd Koninkrijk botsen met de onderhandelingsmachinerie uit Brussel. Ja, er lijkt overeenstemming over het geld dat de Britse regering moet betalen na de scheiding. En ja, het lijkt er op dat Britse burgers woonachtig in de EU en EU burgers in het Verenigd Koninkrijk gewoon mogen blijven.

Maar de derde voorwaarde vooraf voor een akkoord, een ‘niet-merkbare grens’ tussen Noord-Ierland (deel van het Verenigd Koninkrijk buiten de EU) en de Ierse Republiek (deel van de EU), is ‘too hot to handle’. Dat komt vooral omdat de premier van Noord-Ierland, Arlene Foster, die de schamele meerderheid van de Conservatieve Britse Prime Minister Theresa May in het Lagerhuis overeind houdt, vooralsnog geen enkel verschil in status duldt in de verhouding van haar land met Europa enerzijds en de rest van het VK anderzijds.

Inmiddels heeft de EU zich wel akkoord verklaard met het afsluiten van handelsverdragen tussen de Britten en landen die geen lid zijn van de EU. Het Britse parlement heeft na lang getob ook de wet van de aanvraag tot uittreden door de regering, *ex post*, goedgekeurd, maar zonder dat iemand wist wat dit precies zou betekenen. Onlangs probeerde Labourleider Jeremy Corbyn het toekomstperspectief van een ‘volledige douane-unie’ tussen het Verenigd Koninkrijk en de EU te schetsen als gouden toekomst, terwijl prime minister Theresa May pal daarop pleitte voor een ‘bijna volledige douane-unie’ en stelde dat Groot-Brittannië zich ‘grotendeels’ zal blijven houden aan de Europese regelgeving.

lees meer in het nieuwe nummer

Moederdag

door Ton Rozeman

Oké. Ik denk dat de webcam aanstaat. Ja, volgens mij wel. Dag zusje! Ik zie er een beetje uit als een travestiet. Maar dat komt omdat ik Chelsea heb geschminkt, en toen heb ik mezelf ook meteen maar opgemaakt en dat heb ik een beetje overdreven. Ik dacht: Chelsea vindt het vast leuk als haar moeder zich een beetje uitleeft.

Ik had echt een super, super rotdag. En ik had heel veel zin om... Dit is mijn avondeten trouwens... Ik had superveel zin om met je te praten. Maar ik had geen energie. Het was gewoon te ingewikkeld om te bellen. Ook omdat je dan een gesprek moet voeren, twee mensen met elkaar. En omdat ik dan de hele tijd denk: ik heb mijn zusje gisteren al gebeld, kan ik mijn zusje dan nog wel een keer bellen, bla-die-bla-die-bla. Toen dacht ik: ik ga gewoon weer tegen mijn zusje aanpraten in een filmpje. En dat stuur ik dan via Facebook, zodat ze het lekker in haar eigen tijd kan bekijken. Daar had ik nou zin in.

Er zit allemaal haarlak hier. Ik heb me nog niet gedoucht. Ik zal even die pluk opzij doen. Zo. Zie ik er nu al iets minder travestietiger uit? Nee, helemaal niet, hè? Jij mag me ook zien als ik lelijk ben. Maar liever geen screenshots maken en overal ophangen als ik bijvoorbeeld vijftig word. Dat zou een beetje gemeen zijn. Maar jij bent niet gemeen. En het duurt nog tig jaar voor ik vijftig word, haha.

In ieder geval: ik wilde graag met je praten, maar niet bellen. En ik moet ondertussen mijn avondeten eten. Ik eet... Dit is mijn Chelsea-eet-toch-het-liefste-ongezond-dus-wat-zal-ik-moeilijk-doen-met-koken-avondmaaltijd. Amerikaanse pancakes. En huismerk vegetarische worstjes. Dat is mijn avondeten. Afijn, dit had dus ook het avondeten van Chelsea moeten zijn, maar die was nogal... Hoe moet ik het zeggen? Die was nogal... Afijn. Die is nu bij Yuri. De worstjes zijn een beetje taai, en toch best wel lekker.

Maar ik had vandaag dus echt een mega, mega rottag. En ik had gisteren ook al zo'n rottag. Toen ging het al niet goed met mij, en toen had je me aan de telefoon. En vandaag dus Moederdag. Ik dacht: laat ik doen of het goed met me gaat, laat ik er een leuke dag van maken met Chelsea. Dan kan ze morgen op school vertellen dat ze een leuke dag heeft gehad met haar moeder. Met mij. Op Moederdag. Of ze kan het aan Yuri vertellen dat het hier gezellig was. Al kan Yuri mij eigenlijk niets schelen. Vergeet Yuri. Maar het was helemaal niet goed voor me als het zo met me gaat om dan te doen of ik een leuke mama ben.

Het ging zo slecht! Zo megakut! Het begon al slecht toen Yuri haar nog maar net bij me had gebracht. Ze bleek niets voor me gemaakt te hebben. Voor mijn Moederdag, bedoel ik. Geen knutseltje. Geen frutseltje. Helemaal niets! Niets op school gemaakt. En niets bij Yuri. Afijn, dat bij Yuri, dat had ik kunnen verwachten. Maar school! Iedereen maakt toch op school iets voor Moederdag? Dus ik vroeg: heb je iets voor mama gemaakt? Heb je het misschien op school laten liggen? Dat mag je best tegen mama zeggen hoor, dat het nog op school ligt, mama vergeet ook wel eens iets. Maar er lag dus niets op school. Niets. Afijn, ik heb gedaan of dat heel normaal is, en toen zijn we maar films gaan kijken. Pfff. Zo begon dus mijn Moederdag.

lees meer in het nieuwe nummer

Dierentuin

door Basje Boer

Het meisje slentert. Ze sloft. Ze tilt haar voeten niet op, maar schopt ze doelloos voor zich uit. Ze is gericht op haar telefoonscherm. Ze ziet niets van het groen rondom (vooruit, de meeste bomen zijn nog kaal) of de – och, kijk daar, de stokstaartjes. Ik noem maar wat. Het meisje kijkt niet. Ik ook niet. Ik kijk naar het meisje.

Het meisje zwenkt naar links, het ene pootje stapt achteloos over het andere. Het hoofd gebogen, de hals bloot. Het meisje is ook wat koud gekleed, zie ik. Een sjaal was het minste geweest, maar het meisje heeft niet eens een jas aan. Het haar is kort, net geknipt, met van die lange plukken voor, die het meisje zo nu en dan achter haar oren stopt. Ah, daar gaat de telefoon in de broekzak. Rug recht, schouders recht. De scrollfrons van het gezicht geswipt. Of althans, zo stel ik het me voor. Ik loop achter het meisje en zie alleen haar rug.

Het meisje gaat het Kleine-Zoogdierenhuis in. Ik wacht even en ga dan achter haar aan. Het is rustig in het verblijf. De lucht is dik van dierengeuren. Het gebrek aan zuurstof knijpt de keel dicht. Het meisje staat verderop, bij de woestijnvosjes die altijd liggen te slapen, onder de deken van hun eigen vacht, op het bed van hun eigen staart. De rug van het meisje is wat gebogen. Ze houdt haar armen voor haar borst, raakt het glas aan met haar vingertoppen. Ik stel me voor dat haar mond een stukje openvalt; de spieren van haar gezicht zijn ontspannen en maken haar trekken zacht. Het haar glipt achter haar oren vandaan en valt voor de ogen.

Ik ken de lijnen van dit meisje. Ik weet waar de rechte lijnen zitten en waar haar lichaam kromme lijnen maakt. Ik weet waar het licht is en waar het weerstand biedt. Ik ken de stukken die het haar moeilijk

maken. Ik ken de luiken van haar ogen en ik weet hoe die je kunnen buitensluiten. Hoe ze de ramen dichtdoet om zich terug te trekken in haar eigen lijf. Ik ken haar blikken, ik ken haar ogen. Haar profiel, de vorm van haar gezicht. Haar mond, haar lippen. Haar neus – *mijn* neus. Het zijn ook *mijn* lippen trouwens. *Mijn* gebit. Haar lange hals, nog langer nu haar haar zo kort is – daar heb ik niets mee te maken. Ook haar vingers zijn lang. Dat zijn *zijn* vingers.

lees meer in het nieuwe nummer

Auteurs in dit nummer

BASJE BOER (1980) – Debuteerde in 2006 met de verhalenbundel *Kies-
toon*. In 2016 verscheen haar debuutroman *Bermuda*; eind dit jaar ver-
schijnt haar nieuwe roman *Nulversie*.

FRANK DAM (1952) – Studeerde aan de ABK (thans Willem de Kooning
Academie) te Rotterdam. Tekent voor *NRC Handelsblad*, de *VPRO* en
Onze taal. Publiceerde diverse boeken, o.a. over Nederlandse beat-
muziek. Docent Illustratieve Vormgeving aan de AKV St. Joost te Den
Bosch; www.frankdam.nl.

MAARTEN DOORMAN (1957) – Filosoof, dichter en essayist. Publiceerde
talrijke boeken; de recentste zijn de poëziebundel *Je kunt bellen* (2013) en
De navel van Daphne; Over kunst en engagement (2016).

JACK DRUPPERS (1962) – Wijkagent & inspecteur van politie te Amster-
dam. Voor zijn project ‘Politiekids’ ontving hij de LPB Award voor HET
beste buurtproject en een nominatie voor de Hein Roethofprijs.

ARNON GRUNBERG (1971) – Schrijver en columnist. Ontving o.m. de
Anton Wachterprijs, de F. Bordewijkprijs, tweemaal de Gouden Uil,
tweemaal de AKO-literatuurprijs, de Libris literatuurprijs, de Constan-
tijn Huygens-prijs en de Frans Kellendonk-prijs. In 2017 werd hem de
Gouden Ganzenveer uitgereikt.

PAUL VAN DEN HOVEN (1960) - Studeerde kunstgeschiedenis in Utrecht,
alwaar hij werkzaam is in een antiquariaat. Publiceert met enige regel-
maat poëzie in *Hollands Maandblad*.

MARGRIET DE KONING GANS (1942) – Studeerde Nederlands en Algemene Literatuurwetenschap te Leiden. Is onder meer werkzaam als redactrice. Ontving de Hollands Maandblad Schrijversbeurs 2006 (*essayistiek*) voor haar eerdere publicaties in *Hollands Maandblad*.

IRIS LE RÜTTE (1960) – Maakt beelden, en publiceert tekeningen en poëzie in o.m. *Hollands Maandblad*. In 2015 verscheen haar oevrecatalogus *Schaduwplaats – Sculpturen, openbare ruimte, tekeningen, gedichten* en onlangs verscheen de vijfde druk van haar dichtbundel *Ik dicht je bij me*; www.irislerutte.nl.

FROUKJE VAN DER PLOEG (1974) – Dichter en performer. Winnares Hollands Maandblad Schrijversbeurs 2004/2005 (*poëzie*). Debuteerde in 2006 met de bundel *Kater*, dit voorjaar verschijnt *Dit is hoe het ging*.

MARIEKE LUCAS RIJNEVELD (1991) – Dichter, schrijver, muzikant. Ontving in 2015 de *Hollands Maandblad Aanmoedigingsbeurs* (categorie poëzie) en in 2016 de C. Buddingh'-Prijs voor haar debuutbundel *Kalfsvlies*. Begin 2018 verscheen haar debuutroman *De avond is ongemak*; www.mariekerijneveld.nl.

TON ROZEMAN (1968) – Schrijver. Publiceerde o.a. de verhalenbundels *Intiemer dan seks* (2001), *Misschien maar beter ook* (2004) en *Wat ik van liefde weet* (2013), alsook *Korte verhalen schrijven* (2011).

EVA MARIA STAAL (1960) – Haar debuutroman *Probeer het mortuarium* (2007) werd onderscheiden met de Schaduwprijs en de Lucy B. & C.W. van der Hoogt-prijs. Werkt aan een nieuwe roman.

JABIK VEENBAAS (1959) – Dichter, filosoof en vertaler. Hij publiceerde tot nu toe zes dichtbundels, met als recentste *Stad van liefde* (2017). In 2013 verscheen zijn studie *De Verlichting als kraamkamer*.

FLORUS WIJSENBEEK (1944) – Was tussen 1984 en 1999 lid van het Europese parlement voor de vvd; is thans senior adviseur, o.a. bij European Public Policy Advisors.

HOLLANDS Maandblad

Redactie: Bastiaan Bommeljé

Redactieraad: Gerard van Emmerik, Beatrijs Ritsema, Mark Boog en Willemijn Lindhout

Vormgeving: Steven Boland

Copyright: Auteursrecht voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door subsidie van het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds, thans Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Redactiesecretariaat: Hollands Maandblad • Postbus 59.752 • 1040 LG Amsterdam •
Tel. 020-6175955 • info@hollandsmaandblad.nl (niet voor kopij)

Bij ongevraagde bijdragen postzegels voor antwoord bijsluiten

Uitgever: Stichting Hollands Maandblad, p/a Bilderdijkkade 63-b • 1053 VJ Amsterdam

Abonnementen: 12 nummers per kalenderjaar, prijs per jaargang € 79,50 •

Proefabonnement (3 nummers) € 20,- Abonnementen die niet één maand voor afloop van de abonnementsperiode zijn opgezegd, worden automatisch verlengd

Opgave: S.P. Abonneeservice • Postbus 105 • 2400 AC Alphen aan den Rijn.

Telefoon tijdens werkdagen van 9.00-17.00 uur: 0172-476085.

Een acceptgiro voor betaling volgt

Losse nummers: € 7,50 • dubbelnummers € 9,90 • Verkrijgbaar bij de boekhandel of door bestelling via www.hollandsmaandblad.nl dan wel per mail: HollandsMaandblad@spabonneeservice.nl